

**BO'LAJAK TARBIYA FANI O'QITUVCHILARIDA ESTETIK MADANIYATNI
RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV MULOQOTNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Karimova Maftuna To'ra qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti. Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarida estetik madaniyatni rivojlantirishda kommunikativ muloqotning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari shuningdek, badiiy-estetik madaniyat orqali yosh avlodga ta'lim, tarbiya berish masalalari haqida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *badiiylilik, estetik madaniyat, estetik-ma'naviy dunyoqarash, badiiy-estetik did, vizual olam va real hayot.*

Аннотация: *В данной статье обсуждаются педагогические условия совершенствования педагогических механизмов коммуникативного диалога в развитии эстетической культуры у будущих учителей педагогической науки, а также вопросы образования и воспитания молодого поколения через художественные и эстетическая культура.*

Ключевые слова: *художественность, эстетическая культура, эстетико-духовное мировоззрение, художественно-эстетический вкус, визуальный мир и реальная жизнь.*

Abstract: *This article discusses the pedagogical conditions for improving the pedagogical mechanisms of communicative communication in the development of aesthetic culture in future teachers of education, as well as the issues of educating and educating the younger generation through artistic and aesthetic culture.*

Keywords: *artistry, aesthetic culture, aesthetic and spiritual outlook, artistic and aesthetic taste, visual world and real life.*

KIRISH

“Estetik madaniyat milliy ongni, ma'naviy uyg'onish va taraqqiyotni nazarda tutuvchi omillardan biri bo'lib, bir qator ijtimoiy vazifalarni bajaradi. Shu bois talaba yoshlarda badiiy estetik didni shakllantirish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Xususan, 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida asosiy maqsadlardan biri sifatida yoshlarning badiiy-estetik didini yuksaltirish masalasiga ham alohida urg'u berilgan. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ham talabalarni adabiyot, san'at va sportga, sog'lom turmush tarziga jalb etish, ularda estetik did va kasbiy etika, axborot tahlili madaniyatini shakllantirish, vatanga muhabbat va uning taqdiriga daxldorlik, fidoyilik hissini qaror toptirish bo'yicha ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar rejasini ishlab chiqish va barcha oliy ta'lim muassasalarida mazkur chora-tadbirlar rejasi ijrosini ta'minlashga dolzarb masala sifatida e'tibor qaratilgan”. Shunday ekan,

ayni damda talaba-yoshlar, ayniqsa, bo'lajak tarbiya fani o'qituvchisi o'zida badiiy-estetik madaniyatini shakllantirishi va rivojlantirishi darkor. Bu orqali nafaqat o'zining, balki jamiyat uchun va barkamol avlod uchun bir qancha foydali tomonlari mavjud. Hozirgi kunda zamonaviy texnologiyalar jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgan ekan, o'quvchi-yoshlar ko'proq virtual olam bilan o'zining ma'naviy dunyosini va real hayotini bog'lab qo'ymoqda. Bunday holatlarda o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda tarbiya fani o'qituvchisi muhim ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchisi o'zida avvalo, badiiy-estetik madaniyatni rivojlantirishi maqsadga muvofiqdir. Badiiy-estetik madaniyat bilan nafaqat tarbiya fani o'qituvchisi balki, boshqa pedagoglar ham faoliyati davomida o'quvchilarga ta'lim-tarbiya berishda, ular bilan shug'ullanish jarayonlarida muomoli vaziyatlarga va to'siqlarga duch kelmaydi. Yoshlarga to'g'ri ta'lim-tarbiya berishi tarbiya fani o'qituvchisining muhim vazifasi hisoblanar ekan, u bu faoliyatida o'z tajribalarini badiiy-estetik madaniyat orqali yaxshi natijalarga erishadi. Bu esa yuqorida ta'kidlaganimizdek mamlakatimiz, yurtimiz ravnaqiga o'z hissasini qo'shadi desak mubolag'a bo'lmaydi. "O'qituvchi kasbiga ijobiy munosabat, badiiy, shaxsiy va estetik qadriyatlarga yo'naltirish asosan shaxsning rivojlanishini belgilab beradi. Malaka oshirish jarayoni ta'limning har qanday bosqichida kasbiy rolni bajaradigan va o'zini o'zi takomillashtirish motivatsiyasini kuchaytiradigan o'quv sharoitlarini yaratish sharoitida yangilanadi. San'atning mazmunli idrok etilishi uchun o'qitilgan mutaxassis sifatida o'qituvchining shaxsini rivojlantirish yo'llari shaxsiy xususiyatlarning nazariy va uslubiy asoslarini tushunishni didaktik prinsiplarida ajralib turmaydi. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, didaktik fikr doirasidagi ilmiy-nazariy va ijtimoiy-madaniy masofadan ancha katta. Badiiy-estetik rivojlanish yo'llari va shartlarini o'rganish, maktab o'qituvchisi faoliyati tarbiyachi va kasbiy tarbiyachi faoliyatini birlashtirganligiga bizni ishontiradi. Bunday tayyorgarlikni professional o'qituvchini tayyorlash va kelajakdagi o'qituvchining ma'naviy olamini shakllantirish nuqtai nazaridan ko'rib chiqish kerak, uning maqsadi professional o'qitiladigan fan o'qituvchisi va estetik ta'limning organik qotishmasidir. Tarbiya fani o'qituvchisi o'zini pefessional darajadagi o'qituvchi qilish bilan birga, baddiy-estetik madaniyatni ham shakllantirishi maqsadga muvofiq. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, tarbiya fani o'qituvchisi o'quvchida ma'naviy dunyoqarashni, milliyligimizni, umumbashariy qadriyatlarimizni shakllantirishda o'z faoliyatini olib borar ekan, avvalo o'qituvchi badiiy-estetik madaniyatnio'zida shakllantirishi orqali o'quvchini ham bu borada qiziqishi ortadi. Tarbiya fani o'qituvchisi bu sifatlarni rivojlantirishi orqali naqat dars jarayonlarida balki, o'quvchilarni turli xil ekskursiya sayohatlari paytida ham o'z samarasini beradi. Misol uchun, o'quvchilar ham tarixiy obidalar, muzeylar, shuningdek, kinoteatrlarga sayohati natijasida ularda ham badiiy-estetik madniyat shakllanadi. Zero, buning natijasida badiiy-estetik madaniyat avlodma avlod shakllanishda va rivojlanishda bardavom bo'ladi. "Xullas, badiiy-estetik madaniyat milliy ongni, ma'naviy uyg'onish va taraqqiyotni nazarda tutuvchi omillardan biri bo'lib, u ulkan ijtimoiy vazifani bajaradi. O'qituvchilarda badiiy-estetik

madaniyatni rivojlantirish ularning kasbiy mahoratini oshirish va ta'lim jarayonida samarali natijalarga erishish uchun muhim hisoblanadi. Shu jumladan, bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilar badiiy-estetik madaniyat bo'yicha maxsus kurslar va seminarlarni o'z ichiga oluvchi malaka oshirish dasturlarida ishtirok etishlari kerak. Bu dasturlar ularning badiiy bilimi va estetik didini rivojlantirishga yordam beradi. Teatr, muzey, galereya kabi madaniy joylarga tashrif buyurishga undash. Badiiy tadbirlar, ko'rgazmalar va kontsertlarga qatnashish orqali ular san'at asarlaridan ilhomlanib, o'zlarining badiiy-estetik dunyoqarashlarini kengaytirishlari mumkin. Kutubxonalarni badiiy va estetik mavzular bo'yicha keng qamrovli adabiyotlar bilan boyitish. Badiiy asarlarni o'qish va tahlil qilish, o'qituvchilarga estetik madaniyatni chuqurroq anglash imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar va internet imkoniyatlaridan foydalanib, badiiy va estetik resurslarga kirish. Masalan, onlayn san'at darslari, virtual muzey ekskursiyalari va boshqa raqamli platformalar orqali badiiy-estetik bilimlarni boyitish. Ushbu yo'nalishlar o'qituvchilarda badiiy-estetik madaniyatni rivojlantirishga yordam beradi va ularning ta'lim jarayonida yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi. Bugungi kunda badiiy tarbiyaning asosiy maqsadi –munosabatlarni san'at vositalari yordamida shakllantirishdir. Estetik tarbiya bilan badiiy tarbiyani bir-biriga tenglashtirish ham, qorishtirish ham, qarama-qarshi qo'yish xam xato bo'lardi. Shuni nazarda tutish lozimki, estetik tarbiya san'at bilan chegaralanib qolmaydi, balki uning asosiy mazmuni insonning voqelikka estetik munosabatini faollashtirish va rivojlantirishdan iboratdir. Voqelikka estetik munosabat o'z xususiyatlariga ega bo'lgan holda nisbiy mustaqillikka ham ega bo'lib, foydali-amaliy, ilmiy-nazariy munosabatlarni xam o'z ichiga oladi. Binobarin, voqelikka bo'lgan inson munosabatining xar qanday ko'rinishi estetik mazmundan ajralib qolsa, u asl insoniy mohiyatini yo'qotib qo'yadi. Ko'rinib turibdiki, estetik munosabat hayotga iste'molchilik nazari bilan qarashdan xalos bo'lish, dunyoga keng va xolis qarash, odamlarda, tabiat voqea-hodisalarida, narsalarda, eng avvalo, jamiyat, insoniyat, taraqqiyoti uchun xizmat qiladigan ijtimoiy ahamiyatli bo'lgan fazilatlarni ko'ra olish qobiliyatini tarbiyalaydi. Estetik tarbiya, eng avvalo, kishilarning estetik didlari shakllanishiga katta ta'sir o'tkazadi. Shaxs o'zligi uning estetik didi orqali namoyon bo'ladi. Estetik didda inson aqliy va hissiy dunyosi, orzu-umidlari, talab-ehtiyojlari, maqsadmanfaatlari ro'yobga chiqishi ifodalanadi. Did faqat kayfiyat baholarigina emas, balki insonning samarali faoliyati vositasida ham tarkib topadi. Inson faoliyatining barcha samarali faoliyatlarida uning didi aks etadi. Estetik tarbiya o'z diqqat-e'tiborini shaxs estetik ehtiyojlarini shakllantirishga qaratadi, xilma-xil o'ta murakkab talab-ehtiyojlarni birlashtiradi, uyg'unlashtiradi va hamoxang tarzda amal qilishi uchun shart-sharoitlar yaratib beradi.

XULOSA

Estetik tarbiyaning inson talab-ehtiyojlari madaniyatini shakllantirishdagi o'rni ham beqiyosdir, zero insonning talab-ehtiyojlari madaniyatida muayyan mezon tuyg'usi ham mavjud bo'lishini, bu mezon tuyg'usi shaxsiy ehtiyojni jamiyat ehtiyoji bilan mutanosib tarzda qo'shib olib borishni taqozo etadi. Ana shu mezon tuyg'usida yetuklikka erishish estetik tarbiyaning eng muhim vazifalaridan biridir. Estetik ehtiyoj faqat moddiy va ma'naviy go'zalliklardan lazzatlanishgina emas, balki har qanday amaliyot sohasida narsalarni nafosat

qonunlariga rioya qilgan holda yaratishni, faoliyatga go'zallikni tatbiq qilishni ham bildiradi. Shu bois estetik tarbiya hayot jabhalarining hammasiga, ya'ni o'qish, mehnat qilish, ilmiy va texnik izlanish, jamoaviy faoliyatga tatbiq etilishi lozim bo'ladi. O'smir yoshdagilar, talabalarni estetik tarbiyalash va rivojlantirish estetik tarbiya tizimi yordamida amalga oshadi. Estetik tarbiyani tashkil etish tizimida qator tamoyillar yotadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI;

1. Umumiy psixologiya. A.V.Petrovskiy tahriri ostida 3-qayta ishlangan va to'ldirilgan ruscha nashr tarjimasi. - Toshkent.: O'qituvchi.2012
2. Umumiy psixologiyadan amaliy mashg'ulotlar. A.I.SHcherbakov tahriri ostida- T.: O'qituvchi, 2004
3. Shoumarov G.B. Psixologiya fani: Yangiliklar, muammolar, yechimlar. "Ma'rifat"ro'znomasi, 12 oktyabr', 2003 y.
4. G'oziyev e.G'. "O'quvchilarni o'quv faoliyatini boshqarish" T. 2013y.
5. Usmonova Z. "O'quvchilarda mustaqil tafakkurni qanday shakllantirish mumkin?" T. 2000y.
6. Abdullayeva Sh.A. Hamkorlik pedagogikasi.-Toshkent: fan va axborot texnologiyalari, 2017.-178 bet.